

BİR AYDINLANMA TARTIŞMASI: BLAKE & NEWTON

Zekiye Aslıhan ÖZTÜRK*

Özet

Ressam, şair ve mistik William Blake'in "Newton" adlı yapıtı, 1795 yılında, renkli baskı ve suluboya tekniklerinin bir birleşimi olarak oluşturulmuş, güçlü biçim ve anlam boyutu yönünden geçen yıllara rağmen etkisini yitirmeyen bir yapıt olarak karşımıza çıkmaktadır. Sağladığı bu etki, biçimsel yetkinliğinin yanı sıra, sanatçısının bilime, sanata ve genel olarak hayata bakış açısını tam olarak yansıtan özellikler taşıması ile döneminin önemli ve adeta sorgulanamaz kişiliklerinden biri olan Isaac Newton'a olan eleştirisi ile karakterini bulmaktadır.

17. yüzyılın soluksuz araştırma tutkusu ile yol olarak bir sonraki yüzyılın gerçek anlamda aydınlanmasını sağlamış Aydınlanma Felsefesi sonucunda Aydınlanma Çağı, dünya çapında gelişme yüzyılıdır. Bu dönemde yaşanan bilimsel gelişmeler ve devrimler ile özellikle insanın dünyadaki ya da tanrı karşısındaki konumu, bireyliği, hakları gözden geçirilerek yeni bir dünyanın oluşumuna zemin hazırlanmış, bu özgür alanda sanat, felsefe ve bilim gelişmek için kendine daha çok alan bulmuştur. William Blake'in "Newton" yapıtı da bu fikrî zenginliğin sonucu olarak birbirine zıt görüşler arasındaki tartışmaların kendine çizdiği, teknik ve sembol kullanımı açısından özgün ifade biçimlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, eserin sahip olduğu özelliklerden William Blake'in Isaac Newton karşısındaki görüşünü ortaya koymaktır. Kullanılan yöntemler literatür taraması ve sanat eleştirisi olarak çalışmada yer almaktadır. Sanat eleştirisi yönteminin tüm basamaklarının kullanılmasından ziyade, eserin incelenmesinde gerekli görüldüğü yerde bu yöntemle başvurulmuş, bu şekilde Newton adlı eserin sahip olduğu nitelikler de incelenerek sav güçlendirilmiştir. Sanat eleştirisi yönteminin; künye, form-ifade analizi, figürlerin ve konunun tespiti, semboller ve atribülerin çözümlenmesi ve üslup incelenmesi basamakları, sanatçının Aydınlanma Çağı genel çerçevesinde Isaac Newton'a olan bakış açısını örnek üzerinde göstermekte yeterli görülmüştür. Çalışmanın varılmak istenen sonucu ise William Blake'in Newton adlı eserinde tespit edilen destekleyici elemanlar ve ulaşılan kaynaklar çerçevesinde, Aydınlanma Çağı'nda farklı düşünceleri sahiplenen bu iki kişinin arasındaki farklılıkları ortaya koymaktır.

Anahtar kelimeler: Aydınlanma çağı, Blake, Newton, devrim, sembol

AN ENLIGHTENMENT ARGUMENT: BLAKE & NEWTON

Abstract

"Newton" by artist, poet and mystic William Blake, created in 1795 as a combination of the colour print and water colour techniques, is a work that has lost nothing of its impact owing to its strong form and meaning. In addition to its formal competence, this impact is also characterised by its criticism of one of the important, even unquestionable personalities of its time- Isaac Newton- by faithfully reflecting its author's outlook on science, art, and life in general.

* Dr. Öğr. Üyesi. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Resim Bölümü, zaozturk@nku.edu.tr, aslihankusoglu@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-6837-4995

Setting out from Enlightenment Philosophy, which allowed a true enlightenment during the next century by sustaining the 17th century's passion for ceaseless research, the Enlightenment is a century of worldwide development. Through the scientific development and revolutions experienced during this era, especially the human being's place in the world or before God, and its individuality and rights were questioned to create the groundwork for a new world, and in this free environment art, philosophy and science found greater room for development. William Blake's work "Newton" emerges as an example of an original expression in terms of technique and use of symbols of the discussion between opposing ideas growing out of this intellectual wealth.

The methods used are included in the study as literature review and art criticism. Rather than using all the steps of the art criticism method, this method was used when it was deemed necessary in the study of the work, and the argument was strengthened by examining the qualities of the work called Newton. The steps of art criticism method: identity information, form-expression analysis, determination of figures and subject, analysis of symbols and attributes, and analysis of style were deemed sufficient to show the artist's perspective on Isaac Newton in the general framework of the Age of Enlightenment. The desired result of the study is to reveal the differences between these two people, who embraced different ideas in the Age of Enlightenment, within the framework of the supporting elements and the resources reached in William Blake's Newton.

Keywords: Enlightenment, Blake, Newton, revolution, symbol

Giriş

Görsel 1: William Blake, "Newton", Gravür (Mürekkeple Renkli Baskı Olarak ve Suluboya ile Kâğıt Üzerine), 460mm x 600mm, 1795, Tate Gallery, Londra

İngiltere'deki Tate Gallery'nin koleksiyonunda bulunan Newton adlı çalışma, William Blake tarafından önce renkli baskı olarak oluşturulmuş, daha sonra suluboya ile son hali verilmiş bir yapıt olarak sanatçının teknik yönünden tipik bir eseri olarak karşımıza çıkmaktadır. Blake'in hayatının birçok döneminde uygulamış olduğu tempera, yağlıboya ya da kitap resimleme amacıyla oluşturduğu gravür ya da suluboyalarından farklı olarak sipariş üzerine yaptığı çalışmalardan biri olan Newton gerek sahip olduğu plastik değerleri gerekse içerik zenginliği açısından sanatçının en takdir edilen ve bilinen yapıtlarından biri haline gelmiştir. Tek figürlü bu çalışmada konu edilen dönemin ve tarihin en ünlü bilim insanlarından Isaac Newton'un klasik tasvirlerin çok dışında betimlenmesi ile söz konusu sanat yapıtı, dönemine ait bilimsel, dinî, varoluşsal altyapısıyla Blake'in, çağının bilimsel

keşiflerine olan bakış açısına ışık tutarken günümüze kadar üzerinde sıkça durulan eserlerden biri olmasını da sağlamıştır.

Sanat yapıtına baktığımızda ilk gözümüze çarpan, liken ve yosunlarla kaplı bir kayanın üzerine oturmuş, öne doğru eğilmekte olan çıplak erkek figürüdür. Resmin merkezinde yer alan bu figürün sol omzundan aşağı, bir parşömenin merkezine doğru inen beyaz bir kumaş parçası ona ait elbise diyebileceğimiz tek detaydır. Sol elinde bir pergel ile zeminde yayılmış olan bir parşömen parçası üzerinde bir ölçüm ya da çizim yapmakta, sağ eliyle de bu çizime dokunmaktadır. Tüm dikkatini önünde yapmakta olduğu işe verdiği görülmekte olan bu figürde hissedilebilen duygulardan biri de soyutlanmadır. Figürün, okyanusun dibinde, yosunlarla kaplı bir kaya üzerinde, çevresindeki görüntülerden uzak bir duygu durumu içerisinde olduğu hissedilir. Yatay ve dikeylerin, sıcak ve soğuk renklerin, açık ve koyu değerlerin dengeli şekilde kullanıldığı bu eserde en dikkat çekici yönlerden biri figürün güçlü anatomik yapısıdır. Sanatçının adeta imzası olmuş çizgilerden yayılan hacimli bir desen anlayışı ile betimlenen Newton, klasik tasvirlerinden çok farklı görünmektedir.

Eserin konusu, betimlenmekte olan bu çıplak figür Isaac Newton'un kendisidir. Newton (1643-1727), gezegenlerin hareketlerini ilk defa doğru bir şekilde anlayan bilim adamı olarak bilinmektedir. Kendisinden önceki bilim insanlarının özellikle Günmerkezlilik (Heliyosentrizm) konusunda ortaya koyduğu teorilerin aksayan ve eksik taraflarını gidererek kusursuzlaştıran Newton'ın, aynı zamanda Optik, Diferansiyel ve İntegral üzerine çalışmaları da bulunmaktaydı. En iyi şekilde tanınması ise kuşkusuz evrensel kütleçekimi ve hareket kanunlarına getirdiği bakış açısı ile olmuştur. Aynı zamanda bir mucit ve filozof olan bilim insanı, getirdiği akılcı ve deneyci yaklaşımla Aydınlanma Çağı'nın başlaması ve gelişimine önayak olmuş en önemli insanlardan biri olarak görülmektedir.

William Blake'in bu eserini, Isaac Newton'un alışılmadık dışında betimlenmesini ve arka planındaki düşünsel farklılıkları bütün yönleriyle anlayabilmemiz için, öncelikle üzerinde durduğumuz zaman dilimini tespit etmemiz gerekmektedir. Sanatçının yaşadığı dönem olan bu zaman aralığı 17. Yüzyılın ortalarından başlayıp 18. Yüzyılın ilk çeyreğinin sonlarında biten bir dönemi kapsamaktadır. 1757'de doğan ve 1825'de hayata gözlerini kapatan Blake için Aydınlanma Çağı ile başlayan; ülkesi, kıtası ve dünya geneli için siyasi, sosyal, felsefi, bilimsel ve sanatsal birçok yeniliğe sahne olan bu hareketli döneme tanıklık etmek, onun düşünce ikliminde derin izler bırakmış ve sanatını şekillendirmiştir. Peki bu dönemin Newton ve onun öğretileriyle ilişkisi tam olarak ne düzeydedir?

Aydınlanma Çağı ve Getirdikleri

18. yüzyıl, ortaya çıkan birçok sosyal, bilimsel ve politik gelişmenin ışığında yükselen yeni bir düşünce ortamının doğuşuna sahne olmuştur. Birbirinden farklı çok sayıda ve nitelikte düşüncenin ortaya çıkışı ile meydana gelen özgür düşünce ortamı içinde en parlak olanları; Fransız Devrimi, Aydınlanma Çağı düşüncesi ve bilimsel gelişmelere büyük bir önem verilmesi olmuştur.

Ortaya çıkan bu yeni ve saygı duyulması fikirler, yeni çağın başlangıcından beri aşama aşama yükselerek kilisenin dogmalarını yıkmaya başlayan bilim insanlarının döşemeye başladığı taşlarla oluşan yollarda daha emin adımlarla ilerlemeye başlamıştı. Özellikle Galileo Galilei ve Kopernik'in devrimsel nitelikteki açıklamalarıyla başlayan sancılı süreç, aradan geçen bir yüzyıl içerisinde rayına oturarak bilimin insan ve evreni açıklamadaki eşsiz öneminin kabul edilmesini sağlamıştı. Ayrıca Blake'in incelenen çalışmasında konu edilen Isaac Newton'un kendinden öncekilerin çalışmalarını ileriye götüren, tamamlayıcı nitelikteki araştırmaları da Aydınlanma Çağı'nın kapısını aralayan en önemli köşe taşlarından birisi olmuştur. Öyle ki kendisini bugün dünya tarihinin en önemli bilim insanlarından biri haline getiren çekim yasasında karşılaştığı eksiklikler takipçileri tarafından tamamlanarak teorilerinin doğruluğu kanıtlanmıştır. Fransızların Newton'u olarak anılan Pierre

Simon de Laplace'ın (1749-1827) Güneş sistemindeki devinimlerin hiçbir doğaüstü gücün müdahalesi olmadan olabileceğini Newton'un kuramıyla kanıtlaması, vermek istediği etkinin yanı sıra tanrının varlığı üzerine derin bir sorgulamaya sebep olmuştur (Hotinli, 2005, s. 226).

Newton gibi kendilerinden önceki yüzyılın dogmalarına karşı bir tepki olarak akılcılık ve doğaya dönme düşüncesini ortaya atan John Locke ve David Hume gibi bilim ve düşünce insanları da duyularla gözlemlenebilen ve ispatlanabilen olguları keşfetmeye çalışmaktaydı. Bu materyalist ve deneyci yaklaşım, ruhun ölümsüzlüğü ve duygunun önemi gibi kavramları arka plana itmesinden dolayı dini kesim ve tıpkı William Blake gibi dönemin sanatçılarından eleştiriler de almıştır (Ghrenassia, 1993a, s. 410-11).

Buna karşılık dönem, Immanuel Kant, Johann Gottlieb Fichte, Arthur Schopenhauer ve Friedrich Hegel'in de yüzyılıdır. Kant'ın bireyin özgür doğması, hiçbir üst yasa ile yönetilmemesi gerekliliği, saygınlığı ve eşitlik ilkeleri dönemin genel ruhuyla örtüşürken, fizikötesi ve belirsiz değerlere sırtını dönmeyişi ve devrimci düşüncelere kuramsal açıklamalar getirişi ile özellikle çağın iki önemli akımından birini takip eden Romantik sanatçıları etkileyen bir düşünür olmuştur (Claudon, 1994, s.21-24).Yine Kant'ın öğrencisi Fichte'nin gerçekliğin insan yapımı olduğunu öne sürmesi ve zekanın bu şekilde sınırlandırılmasına tepki duyması da dönemin yükselen deneycilik ve materyalizm temelli düşüncelerinden ayrılmaktadır (Claudon, 1994, s. 21-24). Schopenhauer'in dünyanın zihinsel bir olgu olduğu görüşü de bu düşünceler ile uyum içerisindedir. Tasarımın eylemden önce gelmesi ile dünyanın gerçekliğinin insanın kendi gerçeği haline gelmesi ve bunun irade ile sağlanması, bu zihinsel olguyu destekler. Hegel'in ölümün bir yanılsama olduğu ve maddi sorgulamaların geride bırakılarak gerçek öze ulaşılacağı düşüncesi de yine çağın duyu ötesi algılara da kapı açan Romantik felsefesinin temellerini oluşturmaktadır (Claudon, 1994, s. 21-24). Yine çağın önemli fikir ve sanat insanlarından bir başkası olan Wolfgang Von Goethe'nin yapıtlarında ve beyan ettiği düşüncelerde açık bir Pozitivizm eleştirisi görülmektedir. Bilimlerle yakından ilgilenmesine rağmen Blake ve diğer Romantikler gibi Newton'un kuramlarını birçok yönden eleştiren Goethe, bir dönem okumuş olduğu ilahiyatın da yardımıyla dinî ve ahlakî konular hakkında bilgi sahibidir ve sonsuz güzelliğe ulaşmanın gerekliliğinden söz eder. Çok bilinen eseri Faust'ta şeytanın baştan çıkarıcılığı ile ahlakın savaşını anlatmıştır (Barberis-Grasser, 1993, s. 90-91a).

Bunun haricinde coğrafi keşiflerin Avrupa kıtasına büyük zenginlikler kazandırması ile bilim, din karşısında daha pratik çözümler sunan bir araç haline gelmiş, ayrıca zaman içerisinde Avrupa ve Dünya tarihinin en önemli devrimlerine sahne olan bir çağın oluşmasına da zemin hazırlamıştır. Bu devrimlerin ilki 1760'larda ortaya çıkan Sanayi (Endüstri) Devrimidir.

Sanayi Devrimi, bilimsel gelişmelerin bir yansıması olarak sanayide üretim araçlarının nitelik ve nicelik olarak değişip gelişmesi ile başlamıştır (Şenyapılı, 2004, s. 48). Makinelerin gelişimine sahne olan bu dönem, bunlara sahip olabilecek zanaatkarların sayısının fazla olmaması sebebiyle üretimin devamını açılacak fabrikalarla devam ettirmek gibi yeni bir sistem oluşmuştur. Yine taşımacılık alanında da önemli limanlarıyla öne çıkan İngiltere için büyük bir refahın başlaması, onu Sanayi Devriminin en önemli ve kazançlı ülkesi haline getirmiştir (Vial, 1993, s. 186-187).

İskoç düşünce insanları David Hume ve Adam Smith'in kurdukları Klasik İktisat Okulu ile faaliyete geçen iktisadi düşünce, ulusal zenginlikleri devletin denetimi ve müdahalesinden uzak tutmayı amaçlamaktaydı ve bu iktisatçıların düşüncesine göre toplum maddi ihtiyaçları toplum fikrinin temelini oluşturmaktaydı (Ghrenassia, 1993b, s. 414-415).

Diğer taraftan 1774'te Amerikan kolonilerinde başlayan ayaklanmalar, zamanla büyük bir iç karışıklığa dönerken, 1776'da Bağımsızlık Bildirgesi'nin ilan edilmesi ve 1783'te resmî olarak

Amerika Birleşik Devletleri'nin kurulması ile devrimler çağı başlıyordu. Atlantik'in diğer yakasında 1789'da bu sefer Fransa'da yaşanan devrimi takip eden yıllarda geleneksel monarşik düzenin yıkılması, soylular ve kilisenin elindeki ayrıcalıkların alınması, Thomas Paine'nin İnsan Hakları kitabının basılması ile birey hak ve özgürlüklerinin ifade edilmeye başlanması, bu iki devrimin bireyin hayatı ve yönetim biçimlerinin geri dönülmez şekilde değişmekte olduğuna dair kanıtları göz önüne seriyordu. Devrim ile ilk defa dile getirilmekte olan konular: yasalar karşısında eşitlik, ulusal egemenlik, basın ve düşünce özgürlüğü ve kişi haklarıydı. Yeni rejimin ilkelerinin genel çerçevesinin ortaya konduğu 1789'daki İnsan ve Yurttaş hakları Bildirgesi ile egemenliğin ulusa ait olduğu ilk kez dile getirilirken, mülkiyet hakkı, hukuki eşitlik gibi kavramlar da ele alınmıştı (Dorison, 1993, s. 412-413).

Fakat devrimin müjdelediği bu özgürlüklerin günlük hayata geçişi, tepkiler ve zaman sebebiyle yavaş olmaktadır. Devrim taraftarlarının bu yeni düşünceleri zorla kabul ettirmeye çalışmaları da yaşanan kaos ortamını güçlendirse de kısa süre sonra cumhuriyet kuruldu ve Fransa'nın geleneksel monarşik yapısını terk ederek bu yeni yönetim biçimine adapte olmasını kendi monarşileri için tehlike olarak gören ülkelerde bir panik havasının doğmasına sebep oldu (Fauchois, 1993, s. 174-175).

1796'dan itibaren ise Napoleon Bonaparte'nin yükselişi ile Avrupa'da yeni bir dönem başlamaktaydı. Hızlıca yayılan ve vatanseverlik, milliyetçilik gibi ülkülerle güçlenerek kısa sürede çağın sanatçıları için ayrı bir ilham kaynağı olan bu dönem, Bonaparte'nin sürgünü ve Waterloo bozgunu ile sona ermiş, fakat uzunca bir süre siyasi ve sosyal yönden Avrupa'nın devrimler çağının hızını kesmiş fakat başka bir taraftan coşkusunu beslemişti.

Romantik Felsefe ve Sanat

Bütün bu siyasi, sosyal, düşünsel ve bilimsel gelişmelerin ışığında devrimci sanat akımlarının ortaya çıkması doğal olmuştur. William Blake'in dahil olduğu Romantizm akımı, Neo-Klasizm ile birlikte, devrimin ışığında büyüyerek gelişen iki ana akımdan biri olarak, devrim düşüncesini ve insan hayatına getirdiği vatanseverlik, özgürlük gibi temaları yer yer Yeni-Klasikçilik (Neo-Klasizm) ile paylaşmış, bazı noktalarda ise tamamen ayrılmıştır. Devrimin resmî olarak desteklediği bir sanat akımı olmamakla birlikte çağın düşüncesini ve vermek istediği mesajı en iyi anlatan akım olarak Romantizm gösterilmektedir. Bunun sebeplerinden biri, Yeni-Klasikçi düşüncenin ahlaki değerlerin katı bir şekilde savunuculuğunu yapmasıydı (Little, 2004, s. 66-67). Ayrıca sanatta da devrim sonrası yaratılacak yeni düzeni sıkı akademik kurallara ve Klasik değerlere sıkı sıkıya bağlı olan Yeni-Klasikçiler, Aydınlanma ile birlikte gelen akılcı ve bilimsel düşünceyi rehber edinerek sanatın doğasında var olan hayal gücünü Romantiklere göre göz ardı etmekteydiler. Bütün bunlara bir tepki olarak gelişen Romantik Sanat'ta, üslup farklılıklarına rağmen düşüncede bu noktada birlik görülmüştür. Aydınlanma Çağı'nın getirisi olan deneysel ve akılcı düşünce tarzını; öznel, irrasyonel, duygu temelli ve ruhsal olanı önemsememekle eleştiren Romantik sanatçılar için sanatı oluşturmanın yolu sezgi ve duyguyu ön plana almaktır. Bunlar olmadan sadece mantık ile yola çıkmak, insanı doğasından uzaklaştırarak algı kanallarının dünyaya kapanmasına sebep olmaktadır.

Romantiklerin bir diğer başkaldırı hareketi ise sanatı bir burjuva zevki olmaktan çıkarmaktır. Kendilerinden önceki akımlardan özellikle bu sebeple keskin bir biçimde ayrılmaktaydılar (Little, 2004, s. 66-67). O zamana kadar sanat koruyuculuğunu üstlenen kilise ve soyluların zevkleri üzerine şekillenerek değişim gösteren sanat, devrim sonrasında söz konusu grupların sanat koruyuculuğundan çekilmesi üzerine ilk defa kendi özgür sesine, ruhuna ve iradesine Romantizm ile sahip olmuştur (Şenyapılı, 2004, s. 4).

Özellikle Romantik düşüncede ön plana çıkan başkaldırı ve bireycilik düşünceleri, kaynak olarak Fransız Devriminin ilkelerinden beslendiklerini açıkça ortaya koyar (Tiber, 1994, s. 29). Fransa'dan

başlayıp yayılan Romantizm, Almanya, İngiltere ve hatta Rusya'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada, edebiyatla başlayıp, plastik sanatlarla devam ederek birçok sanatçı ile kendine alan bulmuştur.

Devrimin başlattığı coşkuyla hareketlerine yön veren Romantik sanatçılar, siyasi dengelerin kısa sürede yerine oturamaması ve imparatorluk fetihleriyle hızlıca içe dönme eğilimi göstermeye başlamışlardı. Yakaladıkları coşku duygusunun yerini kısa sürede alan hayatın acı gerçeklerine yönelme, bilinmeyen ülkelere ve duygulara duyulan özlem ile özellikle Orta Çağ'a ait fantastik düşünceler, zaman içerisinde en çok işlenen temalar haline gelmeye başlamıştır. Bu yönüyle Romantik akım adeta bir kaçış durumuydu. Bu kaçış, pozitivist akılcılık, devrimin başarısının karşısında duran engeller ya da soyluların mülkiyetini esas alan sahte özgürlükler gibi bağlayıcı maddi kurallarından uzaklaşma ve yok sayma isteğinin bir sonucuydu. Devrimler ile felsefi ve bilimsel gelişmelerin vaat ettikleri ile mevcut durum arasındaki uyumsuzluktan doğan hayal kırıklığı duygusu, bu kuşağın beslendiği bir tema haline gelmiştir (Barberis-Grasser, 1993, s. 86-87b).

Özellikle dünyevi acının adeta bir moda haline geldiği İngiliz Romantikleri arasında görülen bu tutumla sanatçı, gittikçe hayattan uzaklaşıyor ve derinleşen bir melankolinin rehberliğinde acı çekiyordu (Turani, 2000, s. 496-497). Dünyayı özgürleştirmek gibi büyük hayallerin peşinde giden bu topluluğun hayallerinin bir süre sonra gerçekçi beklentiler olmaktan çıkması üzerine ellerinde olanı yani kendilerini özgürleştirmek için çabalamaları şaşırtıcı değildi. Özellikle William Blake ve İsviçre asıllı İngiliz Johann Heinrich Füssli (Henry Fuseli) gibi sanatçılarda yoğun şekilde gözlemediğimiz kozmik görüşler, sanrılarla meydana gelen düşler ve bu şekilde ortaya çıkan yaratıcılık, bu dönemin tipik özelliklerinden olmuştur (Barberis-Grasser, 1993, s. 86-87b).

Dönemin Nietzsche gibi düşünürlerinin de insani değerlere karşı umutsuz yaklaşımlarında bu melankolik ve Romantik havayı gözlemlemek mümkündür (Claudon, 1994, s. 24).

Her ülkede ve her sanatçıda kendine farklı bir çıkış noktası bulan düşünce, İngiltere ve Almanya'da buna ek olarak fantastik ve mistik bir dünya yaratmaktaydı. Eski dönemlere ait inançlar ve korkuların kendini gösterdiği bu evrende yeniden biçimlenen efsaneler göze çarpıyordu. Duyguların her yerde dizginlenemez bir şekilde vurgulanması ile doğa ya da insan, döneme ait başkaldırı temasının birer ana elemanı haline gelmekteydi. Doğaya ve onun eşsiz gücüne duyulan hayranlık, peyzaj resmini Romantik resmin önemli bir elemanı haline getirmişti. Blake işte böyle bir devrimler çağının özgür ve özgün karakteriydi.

William Blake, Kişiliği, Sanatı ve “Newton”

1757'de Londra'da doğan William Blake'in hayatı, çocukluğundan itibaren gördüğü sanrılarla şekillenmekteydi. Tanrı, İsa ve melekler gibi kutsal kişiliklerin görüntüleriyle başlayan bu sanrılar zaman içerisinde yoğunlaşarak onun düşünce tarzını ve sanatını oluşturuyordu. Bu vizyonlar, sanatçı için Hıristiyanlığının özünü oluşturmaktaydı. Bu sebeple kendini adeta bir peygamber gibi hissediyor ve kutsal varlıklarla faniler arasında bir aracı görevi olduğunu düşünüyordu. Erken yaşta keşfedilen çizim yeteneği sayesinde bu sanrılarla deneyimlediği doğaüstü varlıklarla temaslarını ve onlardan öğrendiklerini, yüksek sanat değeri olan betimlemelere aktarmaktaydı (De Crauzat ve Pillement, 1994, s. 47).

Düşüncesinin ana elementini oluşturan mitoloji, bu sanrılarının rehberliğinde zaman içerisinde oluşmuştur. Pagan ve Druid inançlarını temel alan Antik mitolojiler ile kendi gördüğü sanrılardaki karakterlerin bir birleşiminden doğan bir panteona sahipti. Çoğu kitabında bu karakterleri, kavramları ve olguları simgeleştirmek için birer karakter olarak kullanıyor, kendi dünya görüşünü bu karakterler aracılığıyla ifade ediyordu. Özgür Hıristiyan düşüncesi, Platoncu felsefe, devrimci düşünce, sanatın

yaratıcı gücü gibi kavramlar, kitaplarında ve betimlemelerinde oluşturduğu bu evrende kendine yer buluyor, bu şekilde onu aynı zamanda Sembolizmin en önemli ve erken temsilcilerinden biri haline getiriyordu (De Crauzat ve Pillement, 1994, s. 59).

Teknik konusunda da çok yaratıcı olan sanatçı, gravür, suluboya ya da tempera konusundaki bu farklı uygulamaları, yine sınırlarında temas halinde olduğu, daha önce ölmüş olan kardeşi ya da kutsal metinlerde adı geçen Kutsal Marangoz Yusuf gibi kişiliklerin telkiniyle geliştirdiğini düşünüyordu (De Crauzat ve Pillement, 1994), (Raine, 2000). Söz konusu teknikleri tek tek ya da bir arada başarıyla kullanan sanatçı, en ünlü kitaplarından biri olan Cennet ve Cehennemin Evliliği'nde bizzat belirttiği gibi, kullandığı asitle eritme yönteminin, alginın kapılarını da eritip temizleyeceğini ve doğaüstü olanı, gizleneni açığa çıkaracağını düşünüyordu (Blake, 1790, s. 14).

Tevrat, İncil, Dante'nin İlahi Komedyası, John Milton'un Kayıp Cennet'i gibi birçok bilinen yapıtı resimlemesiyle ünlü olmasına karşın aslında Blake, bir şairdi ve birçok şiir kitabı vardı. Bunun yanı sıra bazı kitapları ise kendi devrimci, özgür, Romantik düşünce yapısını sembolist bir dille açıklayabileceği birer manifesto niteliğindedir. Geliştirdiği baskı tekniklerini bu kitaplardaki metin ve betimlemeleri oluşturmak için kullanıyordu. En bilinen kitapları arasında; Tüm Dinler Birdir (1795), Doğal Din Yoktur (1788), Masumiyet Şarkıları (1789), Deneyim şarkıları (1794), Cennet ve Cehennemin Evliliği (1790), Albion'un Kızlarının Vizyonları (1793), Amerika Bir Kehanet (1793), Avrupa Bir Kehanet (1794), Ahania Kitabı (1795), Los'un Kitabı (1795), Kudüs: Dev Albion'dan Gelenler (1804) sayılabilir.

Kendisi gibi sanrı deneyimi yaşamış Swedenborg ve Jacob Boehme gibi düşünürlerin görüşlerine olan bağlılığı da kendi deneyimlerine daha çok bağlanmasına sebep olurken bu düşünürlerin fikir altyapısı onu fazlasıyla etkilemekteydi. Özellikle Swedenborg'un dünyevi gerçekliğin aslında özünde yatan bir ruhsal gerçekliğin tezahürü olduğu düşüncesi ile Boehme'nin Tanrının iyi ve kötünün karşıtlığıyla ortaya çıktığını ifade etmesi, Blake'in düşünceleri ile uyumlu olarak yapıtlarında kendini rahatlıkla göstermeye başlamıştı. Özgür bir Hıristiyan düşünceyi destekleyen Blake için bunların yanı sıra dönemin ünlü İngiliz şairi John Milton'ın yine bu eksendeki düşünceleri de fikirlerini ve sanatını şekillendirmişti.

Politik açıdan devrimci yapısıyla Blake, bu düşünceyi de eserlerinde sıklıkla vurgulamaktan geri durmamıştır. Özellikle Amerika Bir Kehanet, Avrupa Bir Kehanet ve Cennet ve Cehennemin Evliliği adlı kitaplarında bu devrimci ruha açıkça şahit olunmaktadır.

Sanatçı aynı zamanda doğa ve mekanik gerçeklikle hiç ilgilenmeyen, düşselliği önemseyen bir Platoncuydu. Takip ettiği İngiliz şairlerin yanı sıra Paracelcus gibi Yeni-Platoncu düşünürlerin eserlerini okuyarak bu düşünceyi benimsemişti (Beer, 2007, s. 29). Gravür tekniğiyle basılmış ve adeta kendi inanç ve düşüncelerini açıklayan ilk manifesto olan kitabı Doğal Din Yoktur'da Platon'un düşüncelerine karşı çıktığı için John Locke'u açık bir şekilde eleştirmekteydi (Raine, 2000, s. 49). Blake'in Platoncu düşüncesine göre ideal güzellik düşüncesi insanın doğumuyla birlikte gelirdi ve gerçek kişilik halini alırlardı. Eğitimin talimatları ise bu kutsal var oluşa bir etkide bulunamazdı. Aydınlanma mantığını bu ölçülemeyen yaşamın düşmanı olarak gören sanatçı, yine her olguyu belli kesinliklerle açıklayan ve başka bir açıklama kabul etmeyen bilim ve düşünce insanları olan Bacon, Newton ve Locke'un düşüncelerin tam karşısındaydı.

Okyanusun dibinde elinde bir pergelle bir parşömen üzerine çizim yaparak gösterilen Newton'un, arkasını dönerek kendisini soyutladığı yaşam da tam olarak Blake'in farkındalık yaratmak istediği oluşumdu.

Newton'un teorilerinde ulaştığı sonuçlara eleştirel bir yaklaşım sergilediği bilinen Blake, onun bakış açısını *tek gözlü vizyon* olarak tanımlamaktaydı. Bu tek göz, yaratıcı düşünceyi tamamen göz ardı etmesi eleştirisine dayanmaktaydı. Bu yönüyle, tüm insanlığın bilgi ve sezgisine arkasını dönerek kendini bir anlamda bir iç zindana mahkûm etmekteydi (Moore, Erişim tarihi: 07.06.2021). Okyanusun dibindeki zengin yaşam çeşitliliğine sırtını dönmüş, karanlıkla çevrilmiş halde tamamen kendi teorilerine gömülmüş ve bilimsel gerçekliğin tek gerçeklik olduğuna inanan bir insanı resmettiği çalışmasında Blake'in kullandığı sembolizm de ilgi çekicidir.

Görsel 2: "Newton", (detay)

Elinde bir pergel tutmakta olan Newton'un bunu yapma sebebi, uzmanlık alanı olan bilimlerde ölçüm yaparken kullandığı araçlardan biri olarak görülebilir ve bu açıklama son derece mantıklıdır. Ayrıca derinlikler içinde resmedildiği bir yapıtta genel olarak enginliklerin simgesi olan pergeli (Cooper, 1987, s. 42) tutarken betimlenmesi, sanatçının sembol seçiminin yerindeliğini göstermektedir. Fakat William Blake'in *Günlerin Atası* (1794) gibi başka yapıtlarında da gördüğümüz üzere pergel imgesi, tanrı kişileştirilmesinin elinde, yaratımı simgeler şekilde de karşımıza çıkmaktadır (Damon, 1988, s. 91). *Günlerin Atası* resminde yaratılışın ilk günü tasvir edilirken ışık, tanrının elindeki açık durumdaki pergelden yayılır.

Görsel 3: William Blake, "Günlerin Atası", Gravür (Mürekkeple renkli olarak ve suluboya ile kâğıt üzerine), 1794, British Museum, Londra.

Görsel 4: “Günlerin Atası”, (detay)

Aynı zamanda bu simge her zaman zihinsel yaratıcılık kavramıyla özdeş tutulan parşömen simgesinin üzerinde görülmektedir (Damon, 1988, s. 299). Blake’in Newton’un eline verdiği bu pergel, onu yaratıcı tanrı imgelerinin yerine yerleştirmiş, oluşturduğu teorilerin tanrı ve her türlü doğaüstünü devre dışı bırakarak kendini tanrılaştırma yoluna gittiğini ihtimaller içine koymuştur.

Görsel 5: Pergelle Dünyayı Ölçen Tanrı”, 1250 civarı, Codex Vindobonensis 2554, Österreichische Nationalbibliothek, Viyana.

Pergel aynı zamanda derin ve karanlık suları ve materyal dünyayı temsil etmek için kullanılan eski bir ezoterik sembol olarak da birçok yapıtta karşımıza çıkmaktadır. Codex Vindobenensis 2554 elyazmasındaki “Dünyanın mimarı Tanrı” gibi birçok tasvirde de görebileceğimiz gibi dünya ya da evreni sembolize eden pergel, tanrının elinde bir ölçüm ve tasarım aracı haline gelmiş, Blake’in diğer yapıtlarındaki sembolizmle desteklenerek güçlenmiştir.

Isaac Newton’un Optik konusunda geliştirdiği birçok teorinin içinde belki de en önemlilerinden biri, beyaz ışığın tüm renkleri içinde barındırması ve bir prizma yardımıyla kırılarak açığa çıkması ilkesidir. William Blake’in bu çalışmasında, Newton’un omzundaki beyaz örtü, adeta beyaz bir ışık gibi, bir piramidi andıran üçgen ve yaydan oluşan çiziminin tam merkezine doğru yol almakta, ışığın kırılmasını betimler gibi görünmektedir. Bu da Blake’in Newton’un araştırmalarını kendi eseri üzerinde sembol ve hareket aracılığıyla göstermek istediğine dair ipuçları vermektedir (Gage, 1971, s. 373).

Pergel sembolünün ayrıca Masonik kökeni de bir tasarım ve yaratıcılık özelliğinden dolayı yaratıcıya atfedilmiştir. Sanatçının bunu kullanma sebebinin, sembolün Mason anlamı olup olmadığı belirsizdir fakat Isaac Newton'un tarihteki Hür Masonların en ünlülerinden biri olduğu bilinmektedir. Net olarak algılanabilen ise resmedilen Pozitivist bilim insanının akılcılık haricindeki bütün algılara sırtını dönmüş olarak betimlenmiş olduğu ve Blake'e göre adeta devre dışı bıraktığı tanrı ve metafizik tüm kavramların yerine tek bir vizyonun rehberliği ile hareket ettiğiidir.

William Blake'in kendinden bir asır önce yaşamış ve büyük başarılar kazanmış olan bu bilim insanını resmederken yaptığı vurgu, sadece bilimin rehberliğinde yaşamı ve evreni anlamaya çalışmanın yetersiz kalacağı düşüncesidir. Ona göre yaratıcı düşünce her zaman bunun önündedir.

Sonuç

Güçlü yeteneği, içsel sezgisi ve dehası ile Romantik dönemin peygamberi olarak da adlandırılan William Blake'in gravür ve suluboya tekniklerinin bir karışımı ile bize sunduğu bu görkemli çalışma, oluşturulduğu tarihten itibaren bir tepki unsuru olarak görülmüş ve Aydınlanma Çağı'nın birbirinin karşısındaki iki temel görüşünü sembolik fakat açıklayıcı şekilde göz önüne sermiştir. Şiirlerinde, düşüncesinin yönünü açıkladığı diğer kitaplarında ya da dostlarına yazdığı mektuplarda belirttiği dünya görüşü ve çağının akılcı felsefesine olan tepkisinin çıkış noktasını bu çalışmada ortaya koymuş, kullandığı semboller ve güçlü biçimsel anlatımıyla mesajını desteklemiştir. Aydınlanma Çağı, gerçek anlamda toplumları aydımlatan, birbirinden farklı fikirlerin bir arada tartışılarak yeni düşüncelerin ve olayların doğmasını destekleyen bir dönem olarak tarih sahnesinde yerini almıştır. Çağın düşünce, bilim, kültür ve sanat dünyasına sunduğu bu güçlü fakat zamanla elde edilen kazanımlarda William Blake'in de Isaac Newton'un da yadsınamaz konumları vardır. Bütün diğer özelliklerinin yanında tarih, bilim, düşünce, sanat, hoşgörü ve eleştiriye olan bütünsel perspektifinden dolayı William Blake'in Newton adlı yapıtı eşsizdir.

Kaynakça

- Alan Moore on William Blake's Contempt For Newton.
<https://www.royalacademy.org.uk/article/william-blake-isaac-newton-ashmolean-oxford>,
(Erişim tarihi: 07.06.2021).
- Barberis-Grasser, M-A. (1993a). "Goethe". *Thema Larousse*. İstanbul: 5. cilt, 90-91.
- Barberis-Grasser, M-A. (1993b). "Romantizm. Milli Bilinci canlandıran Akım". *Thema Larousse*.
İstanbul: 5. cilt, 86-87.
- Becker, U. (2000). *Continuum Encyclopedia Of Symbols*. Birleşik Krallık: Continuum.
- Beer, J. (2007). *William Blake: A Literary Life*. New York: Palgrave Macmillan. s.29.
- Bindman, D. (2008). *The Completed Illuminated Books*. Londra: Thames and Hudson.
- Blake, W. (1790). *The Marriage Of Heaven And Hell*. Londra: 14.
- Claudon, F. (1994). "Romantizm", *Romantizm Sanat Ansiklopedisi*. F.Claudon (Ed.), (Çev: Ö.İnce). Remzi Kitabevi. İstanbul: s. 21, 24.
- Cooper, J. C. (1987). *An Illustrated Encyclopaedia of Traditional Symbols*. Londra: Thames and Hudson. s.42.
- Damon, S. F. (1988). *A Blake Dictionary, The Ideas and Symbols of William Blake*, Lebanon: University Press of New England. s.91,299.

- De Crauzat, N. ve Pillement G. (1994). “Resim”, *Romantizm Sanat Ansiklopedisi*. F.Claudon (Ed.), (Çev: Ö.İnce). Remzi Kitabevi. İstanbul. 47, 59.
- Dorison, C. (1993). “Aydınlanma Çağı. Ansiklopedi ve Toplum Sözleşmesi”. *Thema Larousse*, İstanbul: 1. cilt, 412-413.
- Fauchois, Y. (1993) “Fransa. Devrim ve İmparatorluk”. *Thema Larousse*. İstanbul: 1. cilt, 174-175.
- Gage, J. (1971). “Blake's Newton”. *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, 34. 373.
- Ghrenassia, P. (1993a). “XVIII. Yüzyıl Felsefeleri. İdeaların Kökeni ve Bilginin Sınırları”. *Thema Larousse*. İstanbul: 1. cilt, 410-411.
- Ghrenassia, P. (1993b). “İktisadi Düşüncenin Doğuşu”. *Thema Larousse*. İstanbul: 1. cilt, 414-415.
- Hotinli, M. (2005). “Klasik Fiziğin Doruk Noktası: Isaac Newton”. *Bilimsel Devrimin Başyapıtları*, (Ed: E. Helvacıoğlu). İstanbul: Bilim ve Gelecek Kitaplığı. s.225.
- Little, S. (2006). *İzmler-Sanatı Anlamak*. (Çev: D. N. Özer). İstanbul: Yapı Yayıncılık. s.66-67.
- Paley, M.D. (1998). *William Blake: Jerusalem*. Londra: Tate Gallery Publishing.
- Raine, K. (2000). *William Blake*. Londra: Thames And Hudson. s.49.
- Şenyapılı, Ö. (2004). *Romantizm*. İstanbul: Boyut Yayınları, s4, 48.
- Tiber, G. (1994). Romantizm ve Fransız Devrimi. *Romantizm Sanat Ansiklopedisi* (Çev.Ö.İnce).İstanbul: Remzi Kitabevi. 29.
- Turani, A. (2000). *Dünya Sanat Tarihi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Vial, E. (1993). “Sanayi Devrimleri” *Thema Larousse*. İstanbul: 1.cilt, 186-187.

Görsel Kaynakça

- Görsel 1-2:** William Blake, “Newton”, Gravür (Mürekkeple renkli baskı olarak ve suluboya ile kâğıt üzerine), 460mm x 600mm, 1795, Tate Gallery, Londra,
<https://www.tate.org.uk/art/artworks/blake-newton-n05058>
- Görsel 3-4:** William Blake, “Günlerin Atası”, Gravür (Mürekkeple renkli baskı olarak ve suluboya ile kâğıt üzerine), 1794, British Museum, Londra,
https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1859-0625-72
- Görsel 5:** Anonim, “Pergelle Dünyayı Ölçen Tanrı”, 1250 civarı, Codex Vindobonensis 2554, Österreichische Nationalbibliothek, Viyana,
Eco, Umberto (2006). *Güzelliğin Tarihi*. İstanbul: Doğan Kitap. s. 84.